

Gdańsk, 17.06.2022 r.

dr hab. inż Alicja Sekuła, prof. PG
Wydział Zarządzania i Ekonomii
Politechnika Gdańska

Recenzja rozprawy doktorskiej

mgr Mirosława Legutko

pt. Poziom i kierunki wykorzystania środków z Unii Europejskiej a sytuacja finansowa gmin wiejskich województwa małopolskiego

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Wydział Ekonomiczny

Promotor pracy: dr hab. Iwona Kowalska, prof. SGGW

1. Waga tematu, dobór problematyki badawczej i tematu rozprawy

Środki pochodzące z Unii Europejskiej, początkowo w formie pomocy przedakcesyjnej, obecnie jako instrument realizacji polityk unijnych skierowany do państw członkowskich przekazywane są Polsce już ponad 30 lat. Ich efekty rozwojowe były badane w wielu przekrojach w każdym z krajów należących do UE. O ile tematyka związku środków pochodzących z budżetu UE z rozwojem określonego obszaru jest dość gruntownie ukazana w wielu przekrojach, zarówno czasowych, jak i geograficznych, to związki z sytuacją finansową jak dotąd nie zostały wystarczająco dobrze zbadane.

Mając powyższe na uwadze, należy stwierdzić, że praca, która poświęcona jest zagadnieniu oceny sytuacji finansowej wybranych jednostek samorządu terytorialnego w związku z korzystaniem z unijnych środków dotyczy ważnego i aktualnego zagadnienia z obszaru ekonomii i finansów. Temat recenzowanej pracy, dotyczący wspomnianej problematyki, sformułowany został poprawnie.

2. Cel pracy, hipotezy badawcze

Cel pracy przedstawiony jest w streszczeniu, a także w Rozdziale 1. Brzmi on następująco: określenie zależności pomiędzy poziomem i kierunkami wykorzystania środków z Unii Europejskiej a sytuacją finansową gmin wiejskich województwa małopolskiego. Cel w dalszej części zdezagregowano na 7 celów szczegółowych, przedstawionych na s. 13-14

rozprawy. Adekwatnie do obranego celu sformułowano 4 hipotezy badawcze (s. 15 pracy), które były przedmiotem weryfikacji.

Oceniając cele i hipotezy od strony merytorycznej należy stwierdzić, że zostały trafnie sformułowane, adekwatnie do problemu badawczego.

3. Charakter i struktura pracy, układ i treść pracy, konstrukcja rozprawy

Praca składa się z Wstępu, sześciu rozdziałów i zwięzła jest Podsumowaniem i wnioskami. Integralną częścią opracowania jest Bibliografia oraz Spisy: tabel i rysunków. Na końcu pracy umieszczono Aneks z kwestionariuszem ankietowym wykorzystanym w badaniu.

We Wstępie zawarto dwa zagadnienia, tzn. uzasadnienie wyboru tematu oraz zwięzłe omówienie zawartości każdej z części. Pozostałe informacje wprowadzające stanowią treść Rozdziału 1. Przedstawiono w nim problem badawczy, cel główny wraz z celami szczegółowymi, a także hipotezy badawcze. Scharakteryzowano podmiot pracy, którym są gminy wiejskie województwa małopolskiego wraz z uzasadnieniem wyboru tych jednostek. Następnie szczegółowo omówiono źródła danych pierwotnych oraz wtórnych, zastosowane metody i narzędzia badawcze.

W strukturze pracy wyróżnić można dwie części, przy czym pierwsza ma charakter teoretyczno-wprowadzający, zaś druga empiryczny. Drugi rozdział, należący do pierwszej z nich, to studia literaturowe z zakresu absorpcji środków unijnych. Doktorant wyjaśnia pojęcie stanowiące oś rozważań w dysertacji, a także przedstawia problematykę absorpcji środków unijnych w kontekście popytowych i podaźowych teorii na pieniądź.

Trzeci rozdział ma już charakter mieszany. Dokonana w nim kwerenda literatury przedmiotu obrazuje fundusze i programy europejskie: rodzaje, cele, zakres wsparcia oraz dokonanych zmian w drugim okresie programowania, od strony empirycznej obejmującym w pracy lata 2014-2017. Zagadnienia powyższe przedstawiono z punktu widzenia rozwiązań obowiązujących w Polsce. Jego część empiryczna to charakterystyka gmin wiejskich województwa małopolskiego pod kątem możliwości uzyskania wsparcia. Przeprowadzono ją na podstawie analizy drugiego okresu programowania, dotyczącego lat 2014-2020.

Stan finansów gmin wiejskich województwa małopolskiego na koniec 2017 roku to oś rozważań kolejnego, czwartego rozdziału pracy. Spośród wielu możliwych sposobów opisu sytuacji finansowej Doktorant wybrał te wskaźniki, które w dalszych częściach analizy zostały użyte jako zmienne objaśniające, tzn. zadłużenie, nadwyżka operacyjna, płynność finansowa oraz struktura wydatków. Wskaźniki te wykorzystano do przeprowadzenia badań

statystycznych, których wyniki przedstawiono w kolejnym rozdziale, piątym. Poświęcone są ona badaniu relacji między absorpcją środków unijnych a wymienionymi wcześniej wskaźnikami obrazującymi sytuację finansową gmin.

Ostatni rozdział, szósty, omawia wyniki badań ankietowych, które poświęcone były ocenie przez skarbników gmin wiejskich województwa małopolskiego wpływu środków z Unii Europejskiej na sytuację finansową ich jednostek.

Podsumowanie i wnioski to część, która wieńczy merytoryczny zakres pracy. Doktorant zawarł w niej główne konkluzje płynące z badań literaturowych oraz empirycznych, a także odniósł się do postawionych hipotez badawczych.

Odnosząc się do struktury pracy należy stwierdzić, że jej układ podporządkowany został i wynika z celu głównego. Jest on prawidłowy, a kolejność i tematyka rozdziałów tworzą logicznie uporządkowaną całość powiązaną merytorycznie.

Autor przyjął dość nietypową koncepcję, by Wstęp ograniczyć praktycznie do uzasadnienia wyboru tematu i charakterystyki zawartości każdego z rozdziałów, natomiast w połączeniu z zawartością Rozdziału 1. można stwierdzić, że znalazły się tam wszystkie wymagane w pracy naukowej elementy, tzn. cel pracy, hipotezy badawcze oraz zastosowane metody badawcze.

Rozdziały: pierwszy i drugi stanowią wprowadzenie do dalszych części rozprawy, porządkują i systematyzują zagadnienia poddane empirycznym analizom. Analizy te, przedstawione zostały w kolejnych czterech rozdziałach, przy czym każdy poświęcony jest innemu zagadnieniu, jednak łącznie dają możliwość potwierdzenia bądź falsyfikacji hipotez badawczych. Bez wątplenia kluczowe są obliczenia, wyniki i wnioski zawarte w części poświęconej zmianie wybranych wskaźników obrazujących kondycję finansową podmiotów pracy w kontekście absorpcji środków unijnych, czyli w Rozdziale 5., najobszerniejszym w pracy.

4. Strona formalna dysertacji

Strona redakcyjna rozprawy zasługuje na wysoką ocenę. Praca jest dopracowana, wyjątkowo starannie zredagowana. Doktorant konsekwentnie przestrzega przyjętego schematu formatowania. Zamieszczone w tekście tabele i wykresy są przejrzyste, ułatwiają prezentację danych i stanowią tło do formułowania wniosków. Pozwalają także na ocenę warsztatu naukowego Doktoranta.

Język pracy jest przystępny i poprawny, co powoduje (mimo ograniczeń wynikających z konieczności stosowania ściśle określonych statystycznych sformułowań), że czyta się ją dość płynnie. Potknięcia językowe czy stylistyczne występują bardzo rzadko.

Przypisy, spis treści, bibliografia, opisy tabel i rysunków sporządzono prawidłowo według przyjętego schematu.

5. Główne osiągnięcia i zalety rozprawy

Zważywszy na całokształt zaprezentowanych w pracy rozważań uważam, że posiada ona istotne walory poznawcze i aplikacyjne. Najważniejszymi atutami pracy są:

- wybór tematyki badawczej: Doktorant zdecydował się na poszukiwanie związków między absorpcją funduszy unijnych a wybranymi wskaźnikami finansowymi gminy; oprócz wielu niewątpliwych korzyści dla rozwoju gmin wynikających z dostępu do środków unijnych, władarze powinni zdawać sobie sprawę np. z towarzyszącego tym decyzjom wzrostowi zadłużenia,
- dobrze postawiony problem badawczy, właściwie sformułowany cel pracy oraz cele szczegółowe,
- bogata warstwa empiryczna, nie tylko w zakresie zastosowanej metodyki, narzędzi statystycznych, ale również pod względem różnorodności wykorzystanych źródeł,
- bardzo dobra, wręcz biegła znajomość finansów samorządu terytorialnego, zarówno od strony teoretycznej, prawnej, jak i od strony praktycznej, ekonomicznej,
- szeroki warsztat badawczy umożliwiający umiejętne wykorzystanie znajomości literatury i prowadzenie samodzielnych badań empirycznych, a następnie ich opracowanie i prezentację wyników wraz z ich interpretacją zgodną z metodami wnioskowania typowymi dla dyscypliny ekonomia i finanse,
- umiejętność prowadzenia wywodu, która wraz ze starannie dopracowaną formalną stroną oraz użyciem przystępnego, poprawnego literacko języka powoduje, że czyta się ją dość swobodnie.

6. Uwagi, zastrzeżenia, kwestie dyskusyjne

Mimo wielu zalet, przedstawionych wyżej, niektóre kwestie przedstawione w pracy budzą niedosyt czytelnika.

Analizując zacytowaną w pracy bibliografię zauważyć można, że Autor zbyt dużą wagę przywiązuje do literatury polskojęzycznej. O ile polskojęzyczne odniesienia nawiązujące do

krajowych rozwiązań prawnych są w pełni uzasadnione, to teorie podażowe, popytowe czy np. zagadnienia dotyczące środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej są na tyle dobrze przedstawione w literaturze światowej, że warto częściej odwoływać się do obcojęzycznych pozycji.

Ponadto, lepiej byłoby, gdyby hipoteza nr 4 została podzielona na dwie odrębne, gdyż dotyczy dwóch zagadnień: skutków społecznych oraz sytuacji finansowej. Wątpliwości powstają, jak interpretować wyniki, gdy potwierdzenie zaistnieje tylko w odniesieniu do jednej z tych dwóch kwestii, co notabene wystąpiło w recenzowanej pracy. Sformułowanie „hipoteza potwierdziła się częściowo” jest przez większość naukowców negowane. Problem zdaje się dostrzegać sam Doktorant, gdyż w Podsumowaniu i wnioskach odniósł się niejako oddzielnie do weryfikacji hipotezy w zakresie pierwszego, jak i i drugiego zagadnienia.

Zakres czasowy badań obejmuje 10 lat, co jest bezdyskusyjną zaletą pracy. Z drugiej strony należy zdawać sobie sprawę, że w tym czasie wielokrotnie zmieniane było prawo finansów publicznych, m.in. uchwalona została nowa ustawa o finansach publicznych, wprowadzono także wiele nowych regulacji związanych z rozpoczęciem kolejnego (drugiego analizowanego w rozprawie) okresu programowania. Bez wątplenia uwarunkowania zewnętrzne absorpcji środków unijnych w czasie poddanym analizie nie były stabilne i niezmiennie. Zauważył to także sam Doktorant. Chcąc zachować większą porównywalność struktury wydatkowej pominął środki wydatkowane w ramach programu Rodzina 500+ (nazwanym w pracy programem 500 plus). Wspomniany brak stabilności nie daje gwarancji, że zmienne: objaśniana i objaśniające zmieniały się tylko z powodu wpływu jednej na drugą. Mogła również wystąpić sytuacja, że zmieniały swą wartość (i była ona istotna statystycznie) z powodu działania innej przyczyny. W sytuacjach, gdy na kształtowanie się zmiennych może mieć wpływ wiele czynników i występuje brak pewności co do istnienia relacji przyczynowo-skutkowej zaleca się stosowanie określenia „związek” zamiast „wpływ”.

Na podstawie przedstawionej w Aneksie ankiety oraz interpretacji jej wyników zawartej w Rozdziale 6. trudno jest wychwycić, które pytanie Doktorant omawia, gdyż nie są analizowane w kolejności zamieszczenia w ankiecie, np. pytanie zilustrowane na Rys. 7 (s. 178), to pytanie nr 8 w ankiecie. Oczywiście takie podejście nie jest błędne i jest w pełni dopuszczalne, zwłaszcza z punktu widzenia logiki i ciągłości wywodu, warto jednak, by w przypadku podejmowania decyzji o publikacji pracy w formie monografii dodać w Rozdziale 6. odwołania do numeru pytania z ankiety.

Podsumowując, należy podkreślić, że sformułowane uwagi nie pomniejszają merytorycznej wartości pracy i nie podważają pozytywnej o niej opinii.

7. Metody badawcze, źródła danych

Część analityczna pracy, w tym szeroki zakres i duża różnorodność zastosowanych metod badawczych oraz źródeł danych są bez wątpienia atutami pracy. Konieczność opisu tych metod, która z powodów przedstawionych wyżej była bardzo rozbudowana (s. 20-23 dysertacji), prawdopodobnie stała się przyczyną, dla której część tę zamieszczono w Rozdziale 1., a nie we Wstępie.

W pracy wykorzystano metody analizy i krytyki piśmiennictwa, głównie z zakresu finansów publicznych. Ponadto zastosowano analizę wskaźnikową, statystykę opisową i analizę wariancji. Do przeprowadzenia analiz wykorzystano programy statystyczne.

Dane użyte do analiz miały charakter wtórny oraz pierwotny. Pierwsze z nich pochodziły głównie ze sprawozdań typu „Rb”, ale także z Banku Danych Lokalnych. Drugie zgromadzono przeprowadzając ankietę wśród skarbników gmin stanowiących podmiot pracy.

Zakres przeprowadzonych badań był wystarczający do weryfikacji postawionych hipotez badawczych. Na powtórne podkreślenie zasługuje wielość metod badawczych i źródeł danych, które stanowią fundament badań empirycznych w dysertacji.

Realizacja celów pracy wymagała podjęcia również studiów literaturowych. Bibliografia wykorzystana w pracy posłużyła głównie do opracowania części teoretycznej. Składa się na nią blisko 250 pozycji o różnym charakterze. Tworzą ją pozycje książkowe, artykuły w czasopiśmie, sprawozdania, akty prawne oraz źródła internetowe. Z racji tego, że Autor zestawiał źródła bibliograficzne ze względu na ich charakter w odrębnych grupach, warto byłoby również w części pierwszej oddzielić sprawozdania i raporty od publikacji naukowych.

Sposób wykorzystania materiałów bibliograficznych pozwala na stwierdzenie, że Autor dobrze orientuje się w literaturze dotyczącej prezentowanych w pracy zagadnień.

8. Konkluzja

Sformułowany w pracy problem badawczy, którego rozwiązania podjął się Doktorant ocenić należy jako ważny, złożony i aktualny. Autor wykazał się bardzo dobrą znajomością analizowanej problematyki i literatury przedmiotu. Część teoretyczna, analityczna i wnioski dowodzą umiejętności prowadzenia badań.

Ogólna koncepcja pracy, jak i poszczególne zadania cząstkowe rozprawy zostały sformułowane właściwie. Jej konstrukcja, podział na rozdziały i ich wewnętrzna struktura odpowiadają sformułowanemu celowi pracy.

Walorem recenzowanej pracy są wnikliwe i pogłębione analizy. Jest ona przykładem badań, które poruszają aktualną problematykę, w sposób zaawansowany stanowiąc istotny wkład w dorobek dyscypliny ekonomia i finanse. Co więcej, z perspektywy czasu wydaje się, że problematyka ta obecnie jest jeszcze bardziej ważką niż w czasie, gdy Doktorant pisał dysertację. Recenzowana rozprawa stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, a jej lektura daje podstawy do stwierdzenia, że Autor wykazuje pogłębioną wiedzę w zakresie dyscypliny naukowej.

Zawarte w recenzji uwagi nie podważają akcentowanej już wcześniej pozytywnej opinii o pracy, która z punktu widzenia wszystkich podstawowych elementów warsztatu naukowego spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim. W pracy zawarto oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, a jej treść dowodzi, że Doktorant dysponuje w dyscyplinie wymaganą wiedzą teoretyczną oraz umiejętnościami samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Jej poziom naukowy w pełni odpowiada wymogom stawianym pracom doktorskim.

W konkluzji stwierdzam, iż recenzowana rozprawa doktorska spełnia przesłanki wyrażone w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym (Dz. U. 2017, poz. 1789) w zw. z art. 179 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018 poz. 1669 ze zm.), dlatego występuję do Rady Dyscypliny Ekonomia i Finanse Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego z wnioskiem o dopuszczenie jej do dalszych etapów.

dr hab. inż. Alicja Sekuła, prof. PG